

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יא, תש"כ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מילון אנגלי שלם

מאת ראובן אלקלעי

בארבעה כרכים. כרך א' (תשי"ט), 579 עמ'; כרך ב'

(תש"ך), 574 עמ'. הוצ' מסדה, ת"א.

אין כוונת הרשימה הזאת לסקור את יעילותו של המילון החדש כספר עזר לישראלי הקורא אנגלית, או לאנגלי הכותב עברית או מדבר בה. על כן לא נעמוד על בעיות היקפו ומיונו של הצד האנגלי, ולא על פגמים מסוימים בסידור הצד העברי, ורק נציין בקיצור, שבדרך כלל המילון טוב, והליקויים בו מעטים, ושהוא מודפס בצורה נאה ביותר. מטרתנו בשורות הבאות היא להעריך את תרומת המילון השלם לרישום אוצרות הלשון העברית דהיום.

זהו המילון האנגלי-עברי בממדים גדולים הראשון מאז הופעת מילונם של אפרת, סילקינר וקופמן לפני 31 שנה (שהושלם בשנה זו ע"י כרך מילואים). בזה כשלעצמו יש מאורע, בפרט שימי-דור אלה הם תקופת הפעילות העצימה ביותר מאז תחיית הלשון, וכוללים את זמן קיום המדינה, על כל אלפי המלים החדשות שחיי המדינה גרמו להן. מילונו של קופמן מביא ב-751 עמודיו כ-55,000 ערכים אנגליים, ואילו מילון אלקלעי, כשיושלם על 2,200 עמודיו, יכיל בין 110,000 ל-120,000 ערכים אנגליים (גם זה עדיין רחוק מ-550,000 המלים שבמילון האנגלי הגדול ביותר) — ואם כן הוא הגדול שבכל המילונים, שחוברו עד כה ללשון

העברית. להשוואה: מילון תנ"כי מכיל 7,000—8,000 מלים; המילון של אבן-שושן מכיל לפי עדות מחברו קצת פחות מ-30,000, אך אם נמנה בו את כל בנייני הפעלים והמלים המורכבות, שמשמעותן אינה שווה למשמעות חלקיהן, ודאי נגיע ל-40,000 או יותר).

אין להסיק מזה, כמובן, שמספר המלים העבריות השונות יהיה גם כן גדול באותו יחס מזה שבמילונים האחרים שהזכרתי. לא כל מלה אנגלית מצריכה תרגום עברי נפרד. האנגלית עשירה ב"נרדפות-סגנון", כלומר מלים המסמנות דבר או מושג אחד ברמות-סגנון נפרדות (סלנג, דיבור, כתיבה, לשון רשמית, שירה וכו'), ורק במקרים מועטים יש לעברית מבחר נרדפות-סגנון מקביל — אם כי יש לעברית נרדפות-סגנון למושגים, שבאנגלית אינם מסומנים אלא במלה אחת — ועל כן יכולה אותה המלה העברית להופיע בכמה וכמה ערכים. יש גם מלים עבריות רבות, ששטח משמעותן רחב יותר משל מלים אנגליות באותו "שדה", ועל כן תופיע מלה עברית כתרגום לערכים אנגליים שאינם זה-משמעות (וכן להפך). יש גם לציין, כי בהשוואה עם מילון קופמן יש כאן בממוצע פחות פריטים עבריים בכל ערך, כי מילון קופמן השתדל לתת את כל המלים העבריות, שאפשר להשתמש בהן במקביל למלה האנגלית, ומילון אלקלעי בדרך כלל נותן רק את המקבילות שהן בשימוש למעשה. אחרי כל ההסתייגויות האלה אין ספק, שמילון זה יכיל את האוסף השלם ביותר של מלים עבריות הקשורות בחייה ובמחשבתה של תקופתנו. הכורח לספק

הקבלות לרשימה אלף-ביתית של אוצר מלותיה של שפה
כה עשירה וכה עדינת-הבחנות כמו האנגלית פעל כאן
כעין גלאי לאפשרויות השימוש הכמוסות של מלים עבריות.
ולמלים או לצירופי מלים שנוצרו מתוך הפעילות הלשונית
היום-יומי, ואולי לא היו מגיעות לידי רישום בלי אתגר זה.
עיקר ערכו של מילון אלקלעי הוא בכך, שהצד
העברי בנוי ברובו על המציאות הלשונית שלנו, בניגוד
למילונים קודמים, אשר בצדם העברי הכילו בעיקר את
אוצרות הלשון שבמקורות. אין לזקוף הבדל זה לזכותו של
המחבר בלבד, אלא גם לזכות פעולת הזמן, שהרי בשנת
תרפ"ט — שנת הופעת מילון קופמן — לא היה עדיין שימוש
הלשון בעברית קבוע במידה כזאת, שיכול לשמש יסוד
למילון לועזי-עברי רב-ממדים שכזה. אדרבה, מילון קופמן
תרם במידה לא-מבוטלת לכך, שיש לנו כיום שימוש לשון
קבוע ויעיל, עד שביסוס המילון על השימוש היה אפשרי.
ועוד, במשך אותן שלושים שנה נתעשרה העברית בעיקר על
ידי מגע עם האנגלית, שממנה שאבו עיתונינו את ידיעותיהם.
ובעלי המקצוע שלנו את חידושיהם המקצועיים. על ידי
פעולות תרגום בכתב ובמחשבה לאין ספור במשך השנים
הללו נוצר נוהג של הקבלה בין שתי השפות, שעליו — מלבד
שימוש הלשון בעברית עצמה — מבוסס המילון שלפנינו.
זכותו של המחבר היא, שניצל את האפשרויות הללו, שלא
נלאה בחיפוש ההקבלות הקיימות ולא נגרר אחרי הדרך
הקלה של המצאות וחידושי מלים.

אם אנחנו אומרים „מציאות לשונית“, אין זאת אומרת,

שכל המלים העבריות שבמילון שייכות לאוצר המלים הפעיל (או אף הסביל) של המשכיל העברי בישראל. לגבי חלק לא-מבוטל מהן "קיום" — משמעותו היותן רשומות במילוני האקדמיה או ועד הלשון או בהחלטות שני הגופים הללו, או בהחלטות דומות של גופים אחרים יוצרי-מלים במדינה. אם נזכור, שוועד הלשון והאקדמיה יצרו או קבעו במשך השנים לא פחות מ-30,000 מונחים, נוכל להעריך, מה גדול חלקה של "מציאות מכוונת" זו במבנה המילון של אלקלעי (אף כי אינו מביא מלים מקצועיות גרידא). אפשר לומר, כי המילון הזה עשוי לשמש צינור להכנסת מלים מסוג זה ללשון הכללית באותה מידה שהמילונים הלועזיים-עבריים שלפניו הזרימו לתוך לשון זו מלים מן המקורות.

גישתו המציאותית של המחבר מתבטאת גם בכך, שהוא נותן בין המקבילות למלים אנגליות גם מלים זרות הנהוגות בלשון העברית — דבר שמילונים אחרים נמנעו ממנו ברוב המקרים. למשל, בערך האנגלי intensive מופיעות גם "עצים" וגם "אינסטנסקי". לרישום זה יש ערך רב ממה שאפשר לשער במבט ראשון. אותם מילונים עבריים-עבריים הרושמים גם מלים זרות, נותנים בין אלה מספר גדול של מלים, שאינן ידועות כלל לקורא הישראלי, אלא נרשמו מפני שהיו פעם בשימוש (לפני שהתחליף העברי דחה את רגלן) או מפני שהן מופיעות במקרה אצל איזה סופר. אין למנוע רישום כזה במילון חד-לשוני, שהרי מילון כזה מחויב לעזור לקורא בהבנת כל מלה שהוא עשוי להיתקל בה בטקסט כלשהו. מאידך, במילון אלקלעי רשומות רק

המלים הזרות הנמצאות בשימוש באמת (וחזקה על מר
אלקלעי, שלא שש להכניס מלה זרה יתרה למילוננו). ועל כן
יש לנו כאן רשימה מיוחדת במינה של החומר הלועזי
שבלשוננו בזמן הזה.

יש לברך את מר אלקלעי — הידוע לקוראי „לשוננו
לעם“ כקנאי לעברית גכונה — על עבודת איסוף יפה זו,
שהיא תרומה ניכרת לכינוסה השלם של לשון ימינו.